

Asia: VN/30163/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

Visio

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon visiota?

Kyllä / En. Jos ette, kuvaillkaa mahdolliset muutostarpeet.

Kyllä

Mahdolliset muutostarpeet.

-

Tavoitteet

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon neljää tavoitetta?

Kyllä, tavoitteet vastaavat omaa näkemystäni

Jos vastasitte en, kuvaillkaa tiiviisti mahdolliset muutostarpeet.

-

Toimenpide-ehdotukset

Tässä on lueteltu yhdeksän toimenpidekokonaisuutta. Mitkä raportin toimenpide-ehdotuksista ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa? Valitse ensin yksi (1) haluamasi toimenpidekokonaisuus ja kirjoita sen jälkeen haluamasi toimenpide-ehdotukset alla olevaan tilaan kaikki peräkkäin. Valitse yhteensä enintään viisi (5).

Kulttuurin tekijät avainasemassa [5. Mukana uudistumisessa ovat kaikki taiteen alat. Kirjalasta tehdään lisäksi laajempi selvitys ja sen pohjalta kansallinen toimenpideohjelma kirjallisuuden tukemiseksi.]

Oma roolinne tulevassa toimeenpanossa

Millaisena näette oman tai edustamanne tahon roolin kulttuuripoliittisenselonteon toimeenpanossa?

Medialiitto korostaa tekijänoikeussuojan kehittämistä, ylläpitoa ja täytäntöönpanoa sekä media- ja informaatiolukutaitoa

Medialiiton näkemyksen mukaan kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmin toteutettavat toimenpide-ehdotukset liittyvät luonnoksessa Kulttuurin kukoistava toimintaympäristö, Uudistumisen, kestävyuden ja kasvun mahdollistaminen sekä Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi -toimenpidekokonaisuuksiin. Luonnoksen viisi kaikkein tärkeintä ja kiireellisimmin toteutettavaa toimenpide-ehdotusta on lueteltu edellä.

Media-alan rooli on keskeinen kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanossa. Kysymys on merkittävien sisältömarkkinan oikeudenhaltijoiden - kustantajien, tuottajien ja tekijöiden - elinvoimasta ja kyvystä luoda uusia suomalaisia teoksia, kuten esimerkiksi uutissisältöjä, kaunokirjallisuutta ja oppimateriaaleja.

Mikäli luonnoksen edellä listattujen media-alan kannalta tärkeimpien ja kiireellisimmin toteutettavien toimenpide-ehdotusten kanssa edetään ripeästi EU- ja kansallisella tasolla ja myös onnistutaan media-alan näkökulmasta, on se omiaan turvaamaan kansalaisten sananvapautta ja demokraattisen yhteiskuntajärjestelmämme elinvoimaa.

Vahva tekijänoikeussuoja on keskeinen kotimaisen ja eurooppalaisen henkisen huoltovarmuuden ja teknologisen omavaraisuuden perusta erityisesti suhteessa ei-eurooppalaisiin toimijoihin, kuten suuriin globaaleihin teknologia- ja alustayhtiöihin.

Maissa, joissa tekijänoikeussuoja on vahva, myös kansalaisten sananvapaus on vahva ja demokraattinen yhteiskuntajärjestelmä on elinvoimainen.

Medialiiton jäsenjärjestöistä Suomen Kustannusyhdistys toimii aktiivisesti kotimaisen kirjallisuuden tukemiseksi. Lisäksi Uutismedian liitolla ja Aikakausmedialla on pitkä kokemus medialukutaidon parantamisessa maassamme. Uutismedian liitolla on meneillään hankkeita myös informaatiolukutaidon kehittämiseksi.

Media-ala on kooltaan keskeinen luovien alojen toimija Suomessa. Luonnoksessa kuvataan sivulla 16 luovien alojen liikevaihtoluvut 2022. Medialiiton edustamalla media-alalla, joka kattaa erityisesti maamme kustannusalan, mutta Medialiiton jäsenistön kautta myös av-alaa, on pelialan jälkeen toiseksi suurin liikevaihto yhdessä tapahtuma-alan kanssa.

Medialiitto korostaa, että sen edustamalla media-alalla, joka sisältää sekä kustantajien tai lähettäjäyhtiöiden investoinnit uutis-, kirjallisuus-, oppimateriaali-, viihde- ja muuhun sisältötarjontaan, on maassamme keskeinen rooli kulttuurin rahoittajana ja edistäjänä. Mikäli kotimainen media-ala ei voi hyvin, ei myöskään kulttuuri kukoista, eikä tekijöiden toimeentulo parane.

Tiivistelmä näkemyksistänne

Tähän voitte kirjoittaa mahdolliset muut kulttuuripoliittista selontekoa koskevat huomionne.

Aktiivinen EU-tason vaikuttaminen on tärkeää

Digitaalisuuden, tekoälyn ja datan alueella kehitystä vievät eteenpäin ja maailmaa muuttavat pääsääntöisesti globaalit teknologia- ja alustayhtiöt. Niiden vaikutus kotimaisten luovien alojen elinvoimaan ja kykyyn tuottaa demokraattista yhteiskuntajärjestelmäämme, hyvinvointiamme ja vapauttamme suojaavia sisältöjä on merkittävä. Mikäli esimerkiksi kotimaisen media-alan elinvoimasta, tekijänoikeussuojasta ja oikeuksien täytäntöönpanosta ei aktiivisesti pidetä huolta, on sillä kauaskantoisia, huolestuttavia seurauksia.

Tekijänoikeussuojan ja lähioikeussuojan täytäntöönpanoon ja tekijänoikeuden infrastruktuuriin liittyvien standardien sääntelyn tulisi olla vähintään EU-tasoista. Esimerkiksi suomalaisen ja eurooppalaisen media-alan neuvotteluasemaa suhteessa suuriin teknologia-, tekoäly- ja alustayhtiöihin tulisi kiireellisesti parantaa sitovalla neuvottelu- ja välimiesmenettelyllä EU-tasolla.

Neuvotteluelvoitteella varmistetaan lisensiointimarkkinoiden syntyminen ja oikeudenhaltijoiden merkitykselliset korvaukset. Viime vuosien globaalit kokemukset osoittavat, että asiassa tarvitaan vahvoja EU-tason toimenpiteitä. Muussa tapauksessa suuret teknologia-, tekoäly- ja alustayhtiöt tulevat horjuttamaan demokraattista yhteiskuntajärjestelmäämme, hyvinvointiamme - ja lopulta vapauttamme.

EU:n digimarkkinasäädös, EU:n digipalvelusäädös ja EU:n tekoälysäädös ovat esimerkkejä siitä, että suurten teknologia-yhtiöiden toimintaan voidaan puuttua vain EU-tasoisella sääntelyllä, jota tukee komission vahva, aktiivinen ote täytäntöönpanossa.

Tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämisen tulisi tapahtua hallitusti oikeuksien hallinnoinnin ja digitaalisen talouden, esimerkiksi kustannusalan, tarpeisiin niin, että samalla turvataan tekijänoikeuden arvoketjun toimijoiden, kuten kustantajien ja sitä kautta myös tekijöiden, ansainta sekä varmistetaan edullisten ja helppokäyttöisten avointen standardien käyttöönotto. Ensiarvoisen tärkeää on myös varmistaa suurten teknologia-, tekoäly- ja alustayhtiöiden sitoutuminen tekijänoikeudelliseen infrastruktuuriin ja tekijänoikeussuojan kunnioittamiseen. Muussa tapauksessa tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämiseen liittyvä työ ei tosiasiaa auta kotimaista media-alaa ja muita luovan alan toimijoita.

Oikeudenhaltijan kielto-oikeus on tekijänoikeusjärjestelmän keskeinen periaate

EU- ja kansallisella tasolla tulee pitää kiinni siitä, että oikeudenhaltijan kielto-oikeus säilyy tekijänoikeusjärjestelmän keskeisenä periaatteena.

Oikeudenhaltijan neuvotteluasema perustuu kielto-oikeuteen. Tämä tarkoittaa sitä, että tekijänoikeusjärjestelmän arvo tulee tunnustaa, tekijänoikeussuojaa tulee kunnioittaa ja suojan säilyttämistä tulee tukea. Tämä koskee EU-tason ja kansallisten lakien säätäjiä, lainvalmistelijoita, suuria teknologia-, tekoäly- ja alustayhtiöitä ja muita digitaalisessa ympäristössä tekijänoikeudella suojattuja aineistojen hyödyntäviä toimijoita, viranomaisia ja muita julkisen rahoituksen sisältöpalveluja tarjoavia toimijoita (esimerkiksi muistiorganisaatiot) sekä yleisöä eli kansalaisia.

Suoraa lisensiointia voidaan täydentää erityisellä sopimuslisenssillä, kun tarvitaan lisensiointiratkaisuja tekoälyn kouluttamiseen ja kielimallien rakentamiseen

Oikeuksien lisensiointia tulisi kehittää sekä kansallisella että EU-tasolla pitäen silmällä erityisesti tekijän- ja lähioikeuksilla suojattujen aineistojen käyttöä esimerkiksi kielimallien rakentamisessa ja tekoälyn kouluttamisessa. Tämä on akuutti tarve.

Lisensiointimarkkinoilla voi olla suoraa lisensiointia oikeudenhaltijoiden ja esimerkiksi teknologiayritysten välillä. Suora sopiminen on perinteinen, ensisijainen tapa sopia tekijän- ja lähioikeuden käytöstä tai siirrosta. Vakiintuneesti suoraan sopimiseen liittyy monissa kustannus- ja audiovisuaalisten alojen käyttötilanteissa myös tekijän saama kertakorvaus, joka myös täyttää tekijänoikeuslain edellytykset.

Lisensiointimarkkinoilla voi kuitenkin olla mukana myös suoraa sopimista täydentävää esimerkiksi sopimuslisenssin avulla tapahtuvaa kollektiivista lisensiointia, jolla annetaan korvauksia vastaan käyttöoikeuksia ja asetetaan rajoja erityisesti suurille teknologiayrityksille. Suomessa on paljon kokemusta käytännöllisistä ja toimivista erityisistä sopimuslisensseistä erilaisiin käyttötarkoituksiin.

Nyt esimerkiksi teksti- ja kuva-aineistojen lisensiointi kielimallien rakentamiseen ja tekoälyn kouluttamiseen voitaisiin ratkaista sopimuslisenssin avulla, suoran lisensioinnin rinnalla.

Oikeudenhaltijan kielto-oikeus mahdollistaa myös oikeudenhaltijan suoran lisensioinnin teknologia-, tekoäly- ja alustayhtiöille.

Medialuku- ja informaatiolukutaitoon panostaminen sekä kirjallisuuden tukeminen on kannatettavaa

Medialiitto kannattaa lämpimästi ”panostamista kaikenikäisten hyvän medialukutaidon ja digitaalisen informaatiolukutaidon ylläpitämiseen mediaympäristön muutosten, tekoälyn lisääntyvän käytön ja turvallisuusympäristön muutosten myötä, jotta taataan ihmisten henkilökohtainen hyvinvointi, kansallinen resilienssi sekä turvallisuus ja demokratiakehitys”. Toimenpide-ehdotus on tärkeä ja sitä on priorisoitava.

Medialiitto kannattaa lämpimästi myös kirja-alasta tehtävää selvitystä ja sen pohjalta tehtävää kansallista toimenpideohjelmaa kirjallisuuden tukemiseksi. Toimenpide-ehdotus on tärkeä ja sitä on priorisoitava.

Medialiiton jäsenjärjestöistä Uutismedian liitto ja Suomen Kustannusyhdistys osallistuvat mielellään näiden toimenpide-ehdotusten edistämiseen.

Kulttuuripoliittikan tavoitteet eivät ole saavutettavissa vain kulttuuripoliittisilla toimenpiteillä

Medialiitto kiinnittää luonnoksessa huomiota siihen, että useiden toimenpide-ehdotusten rahoitusta ei ole pohdittu kestäväällä tavalla. Asiaan tulisi kiinnittää huomiota luonnoksen jatkovalmistelussa.

Medialiitto muistuttaa, että kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia ei voi, eikä saa, toteuttaa heikentämällä tekijänoikeussuojaa esimerkiksi uusilla rajoituksilla tai poikkeuksilla.

Jotta kulttuuri- ja luovien alojen elinvoima ja menestys paranisi ja sitä kautta myös tekijöiden, kustantajien ja tuottajien toimeentulo, tulisi painopisteen olla aktiivisissa EU-tason toimenpiteissä, jotta suurten teknologia-, tekoäly- ja alustayhtiöiden toiminta saadaan kuriin, ennen kuin on liian myöhäistä.

Medialiitto korostaa, että valtionhallinnossa ja ministeriössä tulisi nykyistä paremmin ymmärtää, mikä on tekijänoikeudella suojattujen aineistojen yhteys ja merkitys eri teoslajien kohdalla esimerkiksi oikeusvaltion toimintaan, demokratiaan, yleisön sananvapauteen, yhteiskunnan henkiseen huoltovarmuuteen, tekijänoikeusalan yritysten elinvoimaan ja tekijöiden toimeentuloon. Luonnoksesta tätä on vaikea hahmottaa.

Media-alan huolena on, että esille on noussut yhä useammin merkkejä siitä, että julkisen rahoituksen toimijoiden, kuten muistiorganisaatioiden, ymmärrys tekijänoikeussuojan arvosta ja merkityksestä yhteiskunnassamme on heikentymässä.

Kulttuuripoliittisen selonteon valmistelu on ollut siiloutunutta. Kuvaavaa on, että esimerkiksi keskeistä kulttuuri- ja luovan alan edustajaa, Medialiittoa, kuultiin kulttuuripoliittista selontekoa valmisteltaessa vasta viime hetkellä.

Kulttuuripoliittinen selonteko on osa mediapolitiikkaa, koska selonteko vaikuttaa osaltaan myös media-alan toimintaan ja toimintaedellytyksiin sekä sitä kautta yleisön sananvapauteen, toimivaan demokratiaan ja kansakunnan henkiseen huoltovarmuuteen.

Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan hallitus on sitoutunut edistämään reilua kilpailua mediakentällä huomioiden kansainvälisten alustajättien aseman. Hallitusohjelmassa luvataan edistää tasapuolisia kilpailuedellytyksiä eurooppalaisten yritysten ja globaalisti toimivien digijättien välillä. Tämän vuoksi Medialiiton ehdottamien teknologia-, tekoäly- ja alustayhtiöiden toimintaan liittyvien toimenpide-ehdotusten painoarvo on merkittävä.

Hallitusohjelmassa hallitus on myös sitoutunut tehostamaan Suomen EU-vaikuttamista ja ennakkovaikuttamista, kuten vaikuttamaan aktiivisesti ja ennakolta siihen, että alustataloutta, tekoälyä, dataa ja digitalisaatiota koskeva EU-sääntely kulkee mahdollistavaan, tasapainoiseen ja Suomen kannalta edulliseen suuntaan.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg

Ismo Huhtanen

toimitusjohtaja

lakiasiainjohtaja, Uutismedian liitto

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen

Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.

Huhtanen Ismo
Medialiitto ry